

LETO—YEAR X.

Komisija na potu v San Francisco.

KOMISIJATI IMA AFERO MOONEYJA IN DRUGIH DELAVCEV.

Pravne vladne organe so došli na pacifični obali uganka.

Washington, D. C. — Komisija je postavila glavno mesto in je na potu v San Francisco, da preišče Mooneyja in drugih delavcev, ki so obtoženi dinamitnega dela na demonstraciji za vojno pripravljanje. Preiskava bo potekala v temeljita.

Washingtonu so razočarani, ker stoji Frank Oxman zopet oboje pred svetom radi obtožnice, ki je napeljal h krivi prisegi, ki je priznal, da je Rigellu pisal pismo.

Nekateri uradniki izjavljajo, da ne vedo, kako je mogoče javnosti tožitelju Fickertu iti prek glave in preprečiti svoj položaj, kako je mogoče izbrati sodnika, da branijo javnega tožitelja, ki hoče obesiti nedolžnega človeka na podlagi krive prisige, da bi sodniške prepovedi, ki jih sodništvu glasovati.

Washington hoče izvedeti, če je kakor kaj, ali če hoče izvesti iz javnega tožitelja umazati delo pred vsem svetom. Zaradi protisodniških prepovedim sprejeli obe legislativni zbornici, ki je pa vetiral. Če to je uganka za uradnike v Washingtonu in vsled tega hoče izvedeti, kaj povzroča delavski napad na pacifični obali. Komisija ima nalogo, da dožene stvar.

VOZ OMEJEN V SEVERNE NEUTRALNE DEŽELE.

Washington, D. C. — Vlada ima nalogo, da so izvažali in vtihotapljajo masi in drugo blago v Nemčijo, ki je prihajalo iz Združenih držav in severne evropske neutralne dežele. Vsled tega odkritja omeje se bolj izvoz na Holandsko in druge severne neutralne dežele.

Združene države ne morejo mirno gledati, kako ameriško blago vtihotapljajo v sovražnik Nemčijo, ki se redi sovražnik, ko odidejo v ameriške čete na zapadno obalo. Ameriška vlada se ne bo vrnila na prošnje Holandske in drugih neutralcev, da ne morejo izvažati brez ameriškega blaga, ki se trdno ne obljubijo, da ne bodo sovražnika.

Komisija je precej resna in more mogoče sprejembe v trdno med Nizozemsko in Združenimi državami. Holandska trdi, da more izhajati, ako ne uvaža blaga iz Nemčije. Tega pa Holandska ne dobi, če ne zamenja masti, primanjlo pa potem pokrije z uvozom iz Združenih držav.

Mogoče ameriška vlada dovoli, da se v nadalje življa in blaga iz Združenih držav na Holandsko, pod nobenim pogojem pa ne dovoli, da izvažajo krava na Holandsko.

Ameriška vlada je tudi izvečela, da namerava Nemčija povisati svoje porcije. To je Nemčiji nevarno, če ne vtihotapljajo žita in druge stvari, ali če zamje ne odpre žitno trgovino.

Ameriška vlada vstavi izvoz blaga v neutralne dežele, potem ne morejo vtihotapljati žita in druge stvari. In najbolj ameriška vlada tudi izvečela, da odreja sovražnik od kraja.

Prav tako niso eksportirali ameriških izdelkov iz mleka v Evropo. Odkar je izbruhnila vojna, je izvoz teh izdelkov naraščal in tako pomagal, da so se Združene države izvažale spremenile v izdelke iz mleka.

VPREME.

Danes hladnejše vreme v Illinoisu; lahki severni vetrovi, ki se pomnožijo v južne. Boljše vreme ob 5:49 a. m.; hladni zaled ob 5:29 p. m.

Hud poper za polkovnika Roosevelta.

KAJ ODGOVORI DORŌE NEMŠKIM VLADNIM KROGOM?

Oni trdijo, da je bil naklonjen kajzerjevi državi v Braziliji.

Amsterdam, Hol. — Z ozirom na Rooseveltovo govor pri obedu v Chicagu, nanašajoč se na detajle tajne konference med njim in nemškim poslanikom glede nemškega predloga, da Nemčija okupira Venezuelo, je "Frankfurter Zeitung" prinesla pogovor o situaciji v Južni Ameriki, ki se je vršil dne 18. februarja 1903 med Rooseveltom in nemškim poslanikom baronom Speck von Sternbergom. List pravi, da so detajli vzeti iz zapisknika nemškega ministrstva zunanjih zadev.

V tem zapiskniku je Roosevelt narisan, da je kot predsednik Združenih držav dejal, da je najboljša garancija za amelioracijo južno-ameriških razmer, če se ustanovi v Braziliji nemška država.

ROOSEVELT ZANIKA.

Oyster Bay, N. Y. — Polkovnik Roosevelt je podal izjavo z ozirom na poročilo "Frankfurter Zeitung" o nemški državi v Braziliji, v kateri pravi, da je le govoril o naseljevanju Nemcev v Braziliji, ko je bil predsednik v l. 1903. Roosevelt izjavlja:

"Ta izjava ni pravilna. Pogovor se je nanašal na nemško naseljevanje v najjužnejšo državo braziljanske republike, ki ji pravijo Rio Grande del Sul. Dejal sem, da verjamem, da bodo Nemci ravnatoko obdudovanja vredni naseljeniki v Braziliji, kot so bili v Združenih državah, in da so do brodošli v vsakem kraju Amerike kot naseljeniki, toda Nemčija ne sme iskati kontrole nad svojimi naseljeniki v Braziliji, kot je storila v Združenih državah.

Takrat nisem verjel, da se bo Nemčija kdaj obnašala tako, kot se je obnašala aktualno v Združenih državah, kajti baron v Sternberg bi nikdar ne podžigal take akcije.

PLEMENSKI BOJ V PHILADELPHIJI.

Philadelphia, Pa. — Neki zamorski brivec je razžalil belopoltno gđ. Elizabeto Smith, in takoj se je zbrala na eni strani gruča belopoltnikov, broječa do 500 oseb, na drugi strani pa tolpa zamorcev, in nastal je pretep.

Elizabeta Smith je šla mimo brivnice Cephus Hollowaya, ki je izstopil zamorec in jo insultiral. Smithova je šla domov in povedala dogodek svojemu bratu, ki je takoj organiziral četico belopoltnikov in se napotil z njo proti brivnici. Na potu je bilo slišati linčarske vzklike in ko je četica prišla do brivnice, je izstopil iz nje zamorec in v vsaki roki je držal po eno brivico. Glas o prihodu belopoltnikov se je kmalu raznesel med zamorec, ki so takoj od vseh strani vrel skupaj. Belopoltniki se niso vstrašili brivice v rokah zamorca in stegnili so roke po njem. V tem trenutku je nastal pretep, ki je trajal do petnajst minut. V zraku so bliščale britvice in količi so padali po glavah. Naenkrat se je pripeljala policija na patrolnih vozih, ki je napravila konec pretepu in odvedla zamorca Hollowaya v zapor. Zdravniki so imeli precej posla, da so obvezali bojevite belopoltnike in zamorec.

PRIZIV UNIJSKIH POSLOVNIH ODBORNIKOV ZA VRZEN.

Chicago, Ill. — Prizivno sodišče je potrdilo obsodbo kriminalnega sodišča, ki je obsodilo 14 unijskih poslovniških odborikov v ječo in v denarni gubo radi zarote, da izvrše bojkote, izsilijo denar in unižijo lastnino.

Stavka na Velikih jezerih odvrnena.

MORNARJI SO DOBILI POVIŠANO MEZDO.

O nekaterih zahtevah razsodi transportni odbor, druge so popustili.

Chicago, Ill. — Stavke ne bo na parnikih, ki prevažajo blago po Velikih jezerih. Promet je normalen, ker se je dosegel sporazum v zadnjem trenutku med lastniki ladij in do 12.000 mornarji.

Zvezni transportni odbor se je največ potrudil, da je prišlo do sporazuma. Izučenim mornarjem povišajo mesečno mezdo od 72 na 95 dolarjev, začetnikom pa od 45 na 60 dolarjev. Druge zahteve mornarjev so podvržene razsodbi zveznega transportnega odbora.

Če bi prišlo do stavke, bi bila prizadeta vsa industrija v Chicagu in v industrijalnih mestih, ki leže ob Velikih jezerih. Velike jeklarne bi mogoče morale ugasniti plavže, ker bi prenehal dovoz rude in premoga.

Hudo bi bil prizadet tudi prevoz pšenice. Po izjavi Joseph P. Griffina, predsednika borze, bi bilo omejeno prevažanje kanadske pšenice zaveznikom in spouladne pšenice iz Dulutha.

Mornarji so dve zahtevi — priznanje atlantske pogodbe in sodelovanje, da izurijo mornarje za ameriško trgovsko mornarico, ki ni sta v zvezi z poboljšanjem mezde, popustili, kar je omogočilo, da je prišlo do sporazuma.

Četrta in peta zahteva sta bili izročeni zveznemu transportnemu odboru v razsodbo, ki se nanaša na mornarske knjžice, o katerih mornarji trdijo, da služijo podjetnikom, da se lahko znebe mornarjev, ki so delavni za organizacijo. Lastniki ladij so olajšali pot, da je prišlo do sporazuma, ker so izrekli, da prepuste zveznemu transportnemu odboru, da določi mezdo.

Do zadnjega je bilo prav malo upanja, da pride do sporazuma, ki pa dokazuje, da je prav lahko odvrniti vsako stavko, če podjetniki ne vztrajajo v trmoglavosti.

SENAT JE SPREJEL DAVČNO PREDLOGO.

Washington, D. C. — Senat je sprejel davčno predlogo nespremenjeno kljub opoziciji od strani nekaterih senatorjev, ki so kritizirali posamezne postavke v nji.

Predloga postane takoj pravomočna, ko jo podpisje predsednik, in nekatere davke bo treba plačati od 1. novembra, dohodninskih davke in davke od nadprofita pa od začetka leta 1917.

Drugi poštni razred po pasovih sta kritizirala senatorja Smoot iz Utah in Hitchcock iz Nebraska. Senator Smoot je dejal, da je senat napravil največjo napako v dobi več generacij, ker je sprejel poštno drugega razreda po pasovih. Opozarjal je, da se po novem zakonu lahko pošljejo časniki po drugem poštnem razredu v Sibirijo, Kanado in Avstralijo, in da je za te kraje poštnina nižja, kot če se pošlje list iz Washingtona v Oregon, Kalifornijo in Utah.

"Kdo vam daje pravico naložiti globo ljudstvu v teh državah, ker ne živi blizu velikih središč za publikacije?" je vprašal Smoot.

Senator La Follette in Cummings sta kritizirala predlogo, ker prinaša preveliko denarja v državno blagajno.

MODERC JE REŠIL ŽIVLJE.

Houghton, Mich. — Sodnik je povabil Frederick Landrocha na sodišče, ker ga je žena obtožila, da ne skrbi zanjo. Landroche je prosił sodnika, da mu dovoli govoriti z ženo. Sodnik mu je spomnil željo in Landroche je oddal dva strela na svojo ženo, ko jo je vzrl. Ena kroglica je zgrešila cilj, druga je pa odletela ob jekleni vlogi, je moderen. Preden je Landroche oddal tretji strel, so ga prijeli.

Spijonaža na trgovskih ladjah odkrita.

TRGOVSKA MORNARICA PRIDE POD MORNARISKO KONTROLO.

Spijoni so se poslužili raznih metod pri obveščanju potapljač.

Washington, D. C. — Zbornični odbor je naklonjen predlogu, da pridejo vse ameriške trgovske ladje pod kontrolo ameriške mornarice.

"Patriotična izobraževalna družba" obtožuje, da so nemški agenti privedli trgovske ladje v bližino nemških potapljač. Agentje so nemški mornarji, ki nastopajo kot nevtraleci, vlečejo pa plačo od nemške cesarske vlade, in se ukreajo na ladje kot potniki in uslužbenci.

Med drugimi metodami se poslužujejo sledečih znamenj, da naznanijo potapljačam, da se bliža sovražna trgovska ladja:

Poslužijo se tajno aparata za brezžični brzojav.

Ponoči dajejo znamenja iz ladijskih oken.

Podnevu namečejo na debela premog, da prihaja iz dimnikov gost dim.

Ponoči kurijo tako pod parnimi kotli, da prihajajo svetle iskre iz dimnika.

Vse metode so uspešne, najuspešnejša je pa uporaba aparata za brezžični brzojav, ker lahko brzojavijo sovražniku s tajnim nemškim ključem tudi druge informacije.

Mornariški častniki izjavljajo, dokler trgovski parniki sprejmejo vsakega mornarja, ki se ponudi, bo obstajala nevarnost, da pridejo na parnik nemški volniti agenti. Za mornarje ne veljajo omejitvene določbe, sprejetih je bilo nekaj določb, ki pa ne zabranijo prihoda nemškim spijonom na ladje. Po njih mnenju je najboljšo, če opravljajo mornariška rezerva službo na trgovskih ladjah, ki šteje 8.000 mož.

Mornariški department namerava do spomladi izvečati 80.000 mornarjev za trgovsko mornarico, ki bodo zadostovali za ameriško trgovsko mornarico.

DETEKTIVA STA PRJELA UBEŽNEGA NORCA.

Chicago, Ill. — Detektiva Taylor in Burns sta šla mimo neke hiše, ko sta slišala počiti strel. Vločila sta vrata in ko sta stopila v sobo, sta počila dva strela. Streljal je 41letni Walter Stiles, ki je 23. septembra pobegnil iz norišnice in je tudi oddal strel naestro, ki je privabil detektiva v sobo.

Detektiva sta oddala manj več strelcev, ko je skozi zadnja vrata planil na ulico. Dohiteľa sta ga na State ulici in prijela. Oddajo ga zopet v norišnico.

PRAŠIČEVO MESO DRAŽJE V AMERIKI KOT NA ANGLEŠKEM!

Chicago, Ill. — Prašičeva pečenka je postala prava delikatosa in stane funt 30 do 40 centov.

Brzojavka iz New Yorka iz dne 3. oktobra naznanja, da je prašičeva pečenka po 40 centov funt in da je najdražje meso na trgu.

Brzojavka iz Londona in z dne 3. oktobra naznanja, da stane funt prašičeve pečenke 27 centov.

Prašiče uvažajo iz Amerike na Angleško in vendar je tam prašičeva pečenka cenejša. Dobro bi bilo, da mesarski kralji pošestijo, zakaj je prašičeva pečenka cenejša na Angleškem kot v Ameriki.

DEVET RIBIČEV REŠENIH IZ ORKANA.

Pristan v Mehikanskem zalivu. — Italijanski parnik je privelel v luko ribiško škuno, ki je zgubila v orkanu vse jednike. Parnik je naletel na škuno, ko je bilo moštvo, obtožuje iz osem ribičev in kapitana, že popolnoma izčrpano.

Nove nemške spletke v Argentini.

POVZROČITI HOČEJO SPOR MED ANGLIJO IN ARGENTINO.

Spretne roke nemških spletkarjev je opaziti v železničarski stavki.

Buenos Aires, 3. okt. — Pojavile so se zakrinkane sile, ki bi radi provocirale afero, katera bi vodila do konflikta med Argentino in Anglijo. Razume se, da so za temi silami nemške roke in delu. Načrt je, da vzdrži predsednik Irigoyen neutralnost Argentine, a pri tem je pa treba "nekaž storiti", kar bo prisililo Anglijo na spor in intervencijo. Evidenca, ki je na razpolago, dokazuje, da sedanjí generalni štrajk ni delo argentinskih delavskih organizacij, temveč dobro organiziranih nemških spijonov, katerih kar argoli v Agentiniji. In načrt teh agitatorjev je, da vsled paraliziranja industrije prisilijo Anglijo na protekloje svojega kapitala, katelega je dovolj tukaj.

Služaj te vrste se je dogodil zadnji torek. V pristanišču ob reki Zarate so nakladali zmuzlo meso na angleški parnik in to delo so opravljali britiški mornarji. Nankat so pa pisli na lice mesta oboženi štrajkarji in ovirali mornarje. Kapitan parnika je prošil naj guste mornarje pri miru, ali zastoj. Nato je kapitan sporočil stvar angleškemu poslaniku, kateri je naprosil argentinsko vlado za varstvo mornarjev, toda varstvo je bilo odrečeno. Poslanik je potem brzojavil v London in razložil položaj. Odgovor iz Londona je bil: "Parnik naj odplove prazen v Brazilijo."

Na ta način je bila praska poravnana.

Santiago, Čili, 3. okt. — Tukajšnji list "Mercurio" svari vlado, da ne sme dopustiti bivališča odlovljenemu nemškemu poslaniku Luxburgu, ki je prišel tamkaj iz Argentine, na tleh čilske republike. Dalje pravi omenjeni list, da Čili pretrga vezi s civiliziranim svetom, ako takoj ne prekine diplomatskih stikov z Nemčijo.

ŽIVILAV HLADILNIH SHRAMBAH MORAJO BITI ZANAMOVANA.

Chicago, Ill. — John B. Newman, superintendent za živila v poljedelskem departamentu izjavlja, da bo novi zakon za hladne shrambe povzročil, da bo gospodinja lahko spoznala, če je zaklana kokoš sveža, ali če je že več mesecev ležal v hladilni shrambi. Odslej morajo biti vsa živila zaznamovana, kedar so došla v hladno shrambo in kedar so jo zapustila. Na živilih mora biti listek, na katerem je natančno zaznamovan datum.

Lastniki hladilnih shramb morajo vprašati za oblastvena dovoljenja in naznaniti vladi, koliko imajo živil v shrambah.

Zdaj ne bodo mogli več varati gospodinj s perutnino, ki je ležala že teden dni v hladnih shrambah, in jo prodajali za svežo.

POROTNIKI SE NISO ZEDINILI NA PRAVOREK.

Red Oak, Ia. — Porotniki, pri obravnavi proti rev. Lyn J. George Kellyju, ki je obtožen, da je razsekal vso družino v Villisi, se niso zedinili na pravorek. Sodnik je porotnike odpustil, pridigarja so pa odvedli v ječo.

Porotniki so glasovali dva in dvajsetkrat. En porotnik je vedno glasoval, da ni kriv, ker smatra morilca blažim.

PRAŠIČ PRODAN ZA \$150.10.

Indianapolis, Ind. — Ben Davis iz Bridgeportsa je prodal prašiča poljskokitaške rase mesarski tvrdki Hilligemeier Bros, ki je tehtal 870 funtov. Prodaj ga je po \$19 za sto funtov žive teže in je dobil zanj \$150.10.

Nemška obramba v Belgiji precej poka.

NEMCI OMAGUJEJO V VELIKANSKEM ODPORU.

Šest nemških napadov je bilo popolnoma strlih.

London, 3. okt. — Ljuta bitka odločilne kakovosti divja dan za dnevom v s krvjo namočenen o-kolišu Ypresa. In čim dalje traja strašna bitka, tem bolj je očitneje, da se lomí odpor nemške obrambne sile pod groznimi udarci, ki jih zavdaja Haigova zmogovita armada.

Po več dnevih bitke je prvič prišlo poročilo v London, da omagujejo Nemci v tem titanskem konfliktu. Poročilo opisuje v podrobnostih, kako angleške čete korakajo do gotove zmage; silne izgube, ki jih trpe najboljše kajzerjeve čete zadnje dni, ne da bi mogli Nemci pokazati kaj uteha za te izgube, so jasen dokaz, da je sovražnik z vsakim dnevom bolj izčrpan.

Znano je že več mesecev, da so Nemci izgubili iniciativo za ofenzivo na zapadni fronti. Zlaj je pu znano tudi to, da je slla nemškega odpora na najnižji stopnji. Bitka na Flanderskem je očiten triumf angleške armade.

Uradno poročilo angleškega vojnega stana, ki je bilo danes izdano, pravi, da so Nemci večeraj zopet izvršili šest silovitih protinapadov v Flandriji, ali vsi ti protinapadi so se razblinili v nič kakor prejšnje dni; Nemci niso pridobili nič palec izgubljenega. (Dalje na 3. str., 1. kol.)

ZADNJE VESTI.

TAJFUN JE RAZDJAL GLAVNO JAPONSKO MESTO.

London, 3. oktobra. — Reuterjeva brzojavka iz Sanghaja poroča, da je tajfun razdjel Tokio, glavno mesto na Japonskem. 600.000 oseb je brez strehe, 138 oseb mrtvih in 217 jih pogrešajo.

V RUSIJI GROZI ŽELEZNIČARSKA STAVKA.

Petrograd, 3. oktobra. — Železniški uslužbenci na glavnih progah zahtevajo zboljšanje razmer in naznanjajo, da jutri zastavkajo, če ne priznajo njih zahtev.

TOPOVI SO GRMELI VSO NOČ NA FLANDRSKI FRONTI.

London, 3. oktobra. — Vojni stan naznanja, da so topovi grmclí vso noč na obeh straneh na bojišču vzhodno od Ypresa.

PERUVIJANSKI KONGRES RAZPRAVLJA O ZVEZAH Z NEMČIJO.

Lima, Peruvija, 3. oktobra. — Peruvijanski kongres razpravlja o mednarodni situaciji in njenih učinkih na zvezo z Nemčijo. Minister zunanjih zadev in vojni minister sta bila poklicana pred kongres, da podasta potrebne podatke.

NAPAD LETALCEV NA ENAJST NEMŠKIH MEST.

Pariz, 3. oktobra. — V povračilo nemških letalcev na francoska mesta sta francoska letalca sinoči metala bombe na nemško mesto Baden. Poročilo vojnega stana so glasli:

V povračilo za bombardiranje Barl Le-Duca sta naša letalca vrgla več bomb na mesto Baden. V noči med 1. in 2. oktobrom in podnevi 2. oktobra so naši letalci bombardirali železniško postajo Fribourg, tovarne v Volkelgenu in Hoftenbachu, železniško postajo Brieuilles, Longuyon, Metz Woippy, Arnaville, Mezieres-Les Metz, Thionville in Sarrebourg. Razstreljene bombe, ki so bile vržene na mesta, so tehtale 7.000 kilogramov.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru: Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 za pol leta in 75c za tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 za pol leta, \$1.13 za tri mesece.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovenic National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovenic National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Avenue, Chicago, Illinois.

Telefon Lawndale 4635.

Datum v oblepaju n pr (September 30-17) poleg vašega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravečano, da se vam ne ustavi list.

OTROCI NAJ OSTANEJO V ŠOLI.

Ko je bilo napovedano vojno stanje med Združenimi državami in Nemčijo, so se oglašale razne zmede, ki so prihajale z nasveti na dan. Med te zmede štejejo osebe, ki so priporočale, da naj se zapro šole, otroci naj gredo v tovarne in na polje, ker primanjkuje delavcev. K sreči taki nasveti niso dobili odmeva v javnosti in ostali so glas vpijočega v puščavi. Bili so nasveti ljudi, ki so si domišljali, da lahko otroci izvrše delo kot odrasli ljudje. Za takimi nasveti so se skrivali tudi ljudje, ki jih ni sram izkoriščati otrok in jemati profita, ki prihaja od drobnih otroških prstkov.

Sčasoma so ti nasveti postajali redki in končno so popolnoma prenehali, ker se ni nanje oziral pameten človek.

P. P. Claxton, zvezni komisar za poduk, je na te klice odgovoril in z njegovim odgovorom precej pripomogel, da niso našli odmeva in utihnil:

"Demokracija potrebuje splošno znanje, inteligenco, visoke čednosti, varovati se mora slabosti in korupcije kot nasilnega vpada od zunaj, da doseže uspeh. Vsled tega je velike važnosti v času vojne in v letih, ki slede takoj po vojni, da ne poslabšamo našega učnega sistema. Šole in vse druge učne naprave moramo vzdržati za vsako ceno in jih ubraniti vsakega škodljivega vpliva, izjema naj velja le za regularno delo, ki ga potrebuje narodna obramba."

Jasno je povedal komisar Claxton, da demokracija potrebuje pametne in izobražene ljudi, da lahko doseže uspehe. Demokracija je v nevarnosti, če se zniža šolski poduk in poslabšajo učne naprave.

Ce ljudstvo živi v nevedu, toliko ložje se da tlačiti od avtokratov, toliko bolj pokorno je izkoriščevalcem. Tako ljudstvo ne misli, ampak je zadovoljno, da drugi zanj mislijo, ki vedno tako mislijo, da je zanje dobro, za ljudstvo pa slabo.

Omejitev šolske izobrazbe pomeni odtegniti ljudstvu izobrazbo, napraviti iz otrok poslušna in hlapčevska bitja, ki nimajo samostojne misli, ko odrastejo. In kdor je za demokracijo, ne more biti za omejitev šolskega poduka, ampak mora delati na to, da se šolski poduk razširi na vse otroke, siromašne in bogate, ker je v izobrazbi neprecenljiva moč, ki jo ne premaga nobena avtokratična sila na svetu.

Izobraženo ljudstvo se ne da tlačiti, ampak dela in dela na potu napredka, da se ves svet razvije do najvišje kulturne stopnje, v kateri je avtokracija nepoznana in nemogoča reč.

V ZDRUŽENJU JE MOČ.

Ze stokrat je bila delavstvu povedana resnica, da je moč v združenju. Dogodki, ki se vrše v raznih industrijskih krajih dokazujejo, da ni bil ta nauk tolikrat povedan, da prešine vse delavce in da ga bo treba ponoviti še dostikrat, da ga delavstvo sprejme in se ravna po njemu.

Kako se podjetniki smejejo delavcem, če zastavkajo in se dele v dve organizaciji, ker delavci ene organizacije zmerjajo delavce druge organizacije s stavkokazi. To se ni v Ameriki zgodilo enkrat, ampak se vrši nepretrgoma.

Ce bi delavci razumeli besede, da je v združenju moč, bi se ne delili v dve organizaciji. Združili bi se v eni organizaciji, odpravili bi iz nje, kar je slabega v nji in postali bi močni. Ce so močni, jim tudi ni treba stavkati, ker podjetniki rajši priznajo delavske zahteve, kakor da se spuščajo v dolgo trajno stavko, ki je zanje vsled delavske solidarnosti izgubljena.

Za delavstvo ni potrebno le združenje na strokovnem polju, ravnotako važno je zanje, da so združeni na političnem, ko je treba voliti poslance v postavodanjne zборе, svetovalce v občinske zastope in javne uradnike. Ce delavci niso združeni na političnem polju, je igrača za nasprotne kandidate, da zmagajo.

Združenje pomeni enoto, preudarnost, harmonijo in mir. Razdruženje pomeni nezadovoljnost, prepir in boj v lastnih vrstah..

Ce v razredu ljudske šole otroci ne delajo združeno, ne more učitelj doseči uspehov. Ce ni harmonije v razredih na šoli, tedaj šola ne šteje mnogo med izobraževalnimi napravami.

Enotnost v družini je podlaga domu. Ce v družini vsakdo vleče na svojo stran in ni združenega dela, tedaj družina nima uspeha pri nobeni stvari in ne doseže tega, kar si predočujemo kot idealen dom.

Združenje je omogočilo ameriško, francosko in rusko revolucijo. Združenje demokracije vsega sveta dela strah avtokraciji in jo zanesljivo vrže s prestola, na katerem se prešerno šopiri.

Združenje je vse. Združeno delavstvo lahko vse doseže, nezdruženo pa pade in ne doseže ničesar.

Največji sovražnik delavstva je tisti, ki ga cepi, razdružuje in mu ne priporoča združenja in solidarnosti.

DOPISI.

St. Louis, Mo. — Opozarjam člane društva Plavinski Raj št. 107, SNPJ., da se zanesljivo udeležijo seje dne 7. oktobra t. l. Začetek točno ob dveh popoldne. Na dnevnem redu bodo važne točke, in splošno glasovanje št. 10. Vsled tega je potrebno, da se udeležite seje vsi do zadnjega in ob pravem času. Tajnik.

Lincoln, Ill. — Prišla je hladna jesen in čas vinskih trgatav. Priredimo veselico, dvorano spremimo v vinograd, pa ti krademo grozdje, da je kaj.

Prilika take trgatve se nam nudi dne 6. oktobra zvečer, ko nam priredi društvo Zagorsko Zvonovi veselico z bogatim sporedom. Sviral bo tamburaški klub iz Springfielda.

Vabimo vse cenjeno občinstvo iz te okolice, da se te veselice udeležijo v obilnem številu in nam na ta način pripomore do boljšega uspeha.

Želimo tudi, da nas obišče Gajža, da nam raztolmači, ako je poleg našega še kak drugi planet obljuden. Tu je namreč velik prepir glede te zadeve. Ker on leta vedno po zraku, mu bo na kak način mogoče raztolmačiti to za nas veljavno vprašanje. A. S.

White Valley, Pa. — V naši naselbini smo pred nedavnim časom ustanovili socialistični klub, ki jako dobro napreduje. Komaj smo imeli dve seji, pa že šteje do petdeset dobrih članov. Seje se vrše vsako prvo nedeljo dopoldan v Slovenski dvorani.

Tisti, ki še niste člani tega kluba, pristopite v naš krog, kajti čim več nas bo, tem močnejši bomo in kot tako lahko dosežemo tudi večje uspehe.

V bližnji naselbini Pleasant Valley je zadelo rojaka Josip Sušo težka izguba. Preminula mu je žena, in mu zapustila sedem nedoraslih otrok, najmlajši komaj štiri mesece star. Tu zapuščata tudi tri sestre. Pokojna je bila rojena v občini Sodražica, vas Gora. Njeno deklško ime je bilo Frančiška Adamič. Bila je članica SNPJ. in KSKJ. Društvi sta se udeležili pogreba v obilnem številu.

Ze 16 let sem v tej deželi, pa še nisem videl tako žalostnega prizora. Ce vidite tugo malih otrok, ko jim spuščajo mater v grob — kdo bi ne plakal.

Pokojnica je bila mirnega značaja in napredna po mišljenju. Društvo št. 232, SNPJ., izreka žalujočim ostalim svoje sožalje. A. Rozina, poročevalec.

So. Burgettstown, Pa. — Veselica društva Slovenska Gorica dne 29. septembra je dobro uspeła. V tem gre zasluga raznim društvom, ki so nam priskočili na pomoč in tako pripomogli k uspehu. Naše društvo vam bo v enakih slučajih vedno na razpolago. Edino le v slogi smo lahko uspešni. Frank Stegovec.

Manor, Pa. — Dne 6. oktobra obhaja društvo Zveza št. 78, S. N. P. J., svojo desetletnico. Slavnost se bo vršila v Poljski dvorani v West Moreland City. Vabimo najuljudnejše slovensko občinstvo v ti okolici, da se udeležijo te redke slavnosti v obilnem številu. Začetek veselice točno ob 6. uri zvečer. Veselilni odbor.

Vojaki! Vzemite "Prosveto" seboj v vojaški tabor. Podijite nam naslov s starim vred čim pridete v vašaljšo.

Ameriške vesti.

VLADA NAJBRŽ NE POSEŽE V POGAJANJA MED RUDARJI IN OPERATORJI.

Washington, D. C. — Pogajanja med rudarji in operatorji niso napredovala v začetku, ker so rudarji in operatorji vztrajali pri svojih izjavah. Vlada je spoznala, da bo morala poseči aktivno v pogajanja, če ne pride do sporazuma.

V uradniških krogih so govorili, da bo treba podvzeti akcijo, da ne pride do pomanjkanja premoaga. Kakšne korake podvzame vlada, pa niso povedali.

V splošnem so priznali, da situacija ni tako resna, kot je bila v avgustu 1916, ko so železniški uslužbenci zagrozili s stavko.

Operatorji pravijo, če zdaj priznamo zahteve, odvrnemo stavko le za nedoločen čas, toda katastrofa pride kasneje.

Rudarji izjavljajo, da s tem zaščitkom ne morejo izhajati vsled dragine in da je povisjanje mezd potrebno, da se lahko prežive.

Vsa znamenja pa kažejo, da vladi ne bo treba stopiti v akcijo, ker pride do sporazuma. Vprašanje povisjanja mezde je rešeno. Rudarji so zahtevali 15 centov povisjanja pri toni premoaga, pogodili so se na 10 centov. Za dnevno mezdo so zahtevali, da se poviša za \$1.90, pogodili so se na \$1.50 povisjanja. Pri delu od jarda in za mrtvo delo je mezda povisjana za 20 odstotkov.

Pogoditi se še morajo, za koliko časa bo veljala nova pogodba.

Rudarji zahtevajo pogodbo za dve leti. Operatorji pa pravijo, da naj konča šestdeset dni po vojni. Zastopniki rudarjev izjavljajo, da od te zahteve ne odjenjajo za las.

V pogodbo sprejmejo tudi določbe, da ne more nobena stranka in iz nobenega razloga prelomiti pogodbe, dokler je veljavna. To zahtevajo operatorji.

Plačilna lestvica na centralnem polju premoaga je takorekoč temeljna lestvica za vse rudarje, ki povzroči, da bodo morali tudi drugod povisjati mezdo rudarjem.

ZASTONJ SO ISKALI TATU.

Shelbyville, Ind. — Okrajni deputiji so zaman iskali tatu, ki je z ukradenim avtomobilom ukradel kokoši W. E. Robinsu blizu Greenfielda. Ukradeni in pokvarjeni avtomobil so našli pred hišo William Foxa, kokoši so se pa pasle raztresene po sosesčini. Sosedje pripovedujejo, da je sofer zginil v bližnjem turščinem polju, o katerem seveda niso mislili, da je tat.

CENA SLADKORJA NA ZAPADU JE PADLA.

San Francisco, Cal. — Cena za funt sladkorja iz pese je padla od 8.20 na 7.25c. Groceristi zdaj prodajajo dvanaest funtov sladkorja za en dolar.

NOVO POSOJILJO ANGLIJI.

Washington, D. C. — Ameriška vlada je posodila Angliji \$50.000.000. Do sedaj je Anglija dobila \$1,240,000,000, vsi zavezniki pa \$2,516,400,000.

PO 20 LETIH ZOPET VIDI.

Long Beach, Cal. — J. E. Loughart je bil slep skozi dvajset let. Dr. J. H. McKellar je na njem napravil tako uspešno operacijo, da mu je vrnila vid.

NESREČNA PUŠKA.

Denver, Colo. — Devetletna Janice Thayer se je igrala s puško 22. kalibra. Pri tem se je sprožil petelin in krogla jo je zadela v desno nogo.

UMOR IN SAMOMOR.

Kewanee, Ill. — M. R. Underwood je ustrelil svojo razporočeno ženo, ko je izstopila iz vlaka v družbi Ira Snowa. Po izvršenem umoru je ustrelil še sebe.

VOJAK PRED SODIŠČEM RADI ROPA.

Danville, Ill. — Zamorec Hoyt McMurray, protakosmoga ilinojskega miličarskega pešpolka, je prišel pred sodišče, ker je oropal nekega belopoltnika. Detektivni so ga zagrabili, ko je vstavil belopoltnika za orožarno, da ga oropa.

Iz jugoslovanskih krajev.

STALIŠČE JUGOSLOVANSKE SOCIALNE DEMOKRACIJE.

(Slovenski Narod, 19. julija.) "15. avgusta mora pričeti delovanje splošne mednarodne socialistične konference v Stockholmu po pozivu ruskega delavskega in vojaškega sveta. O stališču, katero bodo zavzeli na tej konferenci delegati "Jugoslovanske socialdemokratske stranke," piše "Naprej" (novi dnevnik slovenske socialne demokracije): "Znamo je, da so delegati "Jugoslovanske socialne demokracije" za stockholmsko konferenco sodrugi Jože Kopač, Anton Kristan in dr. Henrik Tuma. Naši delegati bodo zastopali na konferenci interese slovenskega naroda in ostalih jugoslovanskih narodov v Avstriji tako, da bodo zadovoljili vse demokratske in narodnostne aspiracije teh narodov. Toliko objavljamo za danes v obvestilo o nim, ki so se prehitro vznemirjali in ki so bili že v naprej ogorčeni. Čuli so nekaj zvoniti, niso pa vedeli, ali javlja zvonjenje zoro novega dne ali temo dolge noči, ter so bolj verjeli v drugo, kakor v prvo, ker smatrajo še vedno socialno demokracijo za del naroda, ki stoji izven njega."

BALKANSKI INSTITUT NA GRAŠČEM VSEUČILIŠČU.

(Tagespost, 19. julija.) "Na vseučilišču je osnovan "Balkanski institut." Pripravljanje Avstrijev za delovanje na Balkanu bo našlo tu svoje najvažnejše in najbolj vsestransko mesto izobrazbe.

Poleg predavanj vseučiliških profesorjev se bodo vršili tudi praktični kurzi in vežbe, da se seznanijo trgovci s posebnim razmerami v balkanskih deželah. Poleg tega bodo številni praktični kurzi omogočili hitro priučitev glavnih balkanskih jezikov. Skupna potovanja po Balkanu bodo olajšala spoznanje razmer na Balkanu.

Učni načrt bo tako sestavljen, da bodo mogli slušatelji raznih kurzov zadobiti v enem letu zadostno jezikovno in strokovno izobrazbo za eno, za dve ali za tri balkanske dežele.

Pogoji za sprejem v te kurze so tako določeni z ozirom na zahtevano predizobrazbo, da se bodo mogli upisati tudi mladi trgovci in nižji uradniki.

Predvidena so brezplačna mesta, medtem ko znašajo sicer enoletne pristojbine 200 kron za enega dijaka. Pouk se bo pričel še to zimo."

"HRVATSKA ZDRUŽENA OPOZICIJA."

Slovenski Narod piše 18. julija povodom vesti v Vilagu, da so se združili Frankovec, Radičević in Zagorac kot opozicija proti hrvatski vladi koalicii: "Frankovec, Radičević in gospod Zagorac, ki je tako žalostno zaključil svojo politično kariero z zavestnostvom s Frankovec, so tvorili vedno edinstveno društvo, ki nima nikake pravice, nazivati te "združena" opozicija. Pravo, pošteno nacionalno opozicijo v hrvatskem saboru tvorijo skupine, ki niso med "združenimi," namreč Starčevićanci in oba disidentna iz hrvatsko-srbske koalicii Budisavljevič in Valerijan Pribičević."

"JUGOSLOVANSKO ZDRUŽENJE"

(Tagespost, 19. julija.) "Janja za združenje, katerega dijo med jugoslovanskimi krami alpskih dežel, Dalmatinske, Slavonije, in anih dežel, se čudo nadaljevala intenzivneje z ozirom na uprašanje v monarhiji. Prvo stvarstvo Bosne in Hercegovine takoj pridružilo izjavi Jugoslovanskega kluba od 30. maja tekoča pogajanja vodijo o zaeje samostojno, tako da zaupanje balkanskih Jugoslovanskih delavcev v delovanje za skupne, jonačne cilje še bolj brvijo in utrdilo. Na Hrvatskem je ki del strank, predvsem uniše vedno neodločen, vendar prigravarjajo tudi tu meroda sebe k pridružitvi in podpe celokupnosti."

ZETEV V SRBIJI.

(Alkotmany, 18. julija.) "te v okupirani Srbiji je koro napredovala, da je mogogotoviti rezultat. Po uradni ročilih je pridelek povprečno dober. Zita je bilo posejeto letos 15 do 20 odstotkov več kor lani, ter se obeta dober pridelek, zlasti v Mačvi in povprečno po 5-6 centov na tar. Ježmena je posejaneja, toda pridelek je zadovoljiv, je poletni ječmen prav slab, za bo zelo dobro obrodila vsi like suše in kasnega sejaja, bo pridelek povprečno zelo isto se more reči tudi o sliv, so mnogo trpele od mara, kljub temu dobro kažejo, da bodo dobro obrodila in ravatudi smederenski vinogradi."

JUGOSLOVANSKA POLI

(Slovenec, 19. junija.) "Svičeva stranka prava je začelajati skupno z dalmatinskibrestskimi pravaši nov hrdnevnik v Zagrebu, ki bo giral idejo hrvatske držasmišlu izjave Jugoslovanskkluba v parlamentu in Starčevićeve stranke pravavatskem saboru."

NOVA STRANKA NA HRVATSKEM.

Novine poročajo 24. junise deluje za osnovanje hrvatsaborske večine, ki se bo imenovala "hrvatska demokratska stranka." Program li ji bavedba radikalnega volinje stema, dalje učela, naglašadresi koalicii, zlasti pa z nja Dalmacije, Bosne in Hercegovine, Slavonije in Slavonije virju krone sv. Štefana."

ITALIJANSKI VOJNI

(L' Idea Nazionale, 2. junija) "Sonnino je izjavil, da morajati stremiti za takin mirov, osigurava: 1. strategijske, 2. nacionalne težnje; 3. stranske garancije na Jadranskem morju; 4. soglasju z nemalnimi težnjami naših jadranskih balkanskih interesov; 5. znanje naših interesov v srednjem morju na podlagi ciparavnotežja in enakosti iniških sil. Ta program je na no ono, zaradi česar je postatolja tudi v boj."

AMNESTRIRANI ČEHI

Tagespost poroča 20. julija Arada: "Včeraj je zapustilobsojenih Čehov ječo. Med njimi je tudi več takih, ki so bilijeni na smrt, predvsem nekij mestni uradnik iz Prage, inženir iz Moravskega, ali in trgovci. Dr. Mikeš, ogrski vokat, ki je bil obsojen na smrt, je poskušal izvršiti samomor."

SKLICANJE DEŽELNIH ZBOROV.

(Tagespost, 21. julija.) "javka iz Brno." "Kakor potukajšnji "Našinec," bo sklicmoravski deželni zbor, kakotdi vsi ostali deželni zbori, s sposobni za delovanje, na zasiedanje v zvezi s parlamentnim zasiedanjem."

LISTNICA UREDNISTVA

S. F. Roynton, Ill. — Osporov Prosveta ne prihajepa je stvar tako malenkostda bi bilo greh trlati prosljst za stvari, ki zanimajodve osebi. Podrca!

SLOVENEK -- GLAVAR INDIJANCEV.

Povest o zlatoiskalcih. — Pisal F. S. Teuchar.

(Medijevstvo)

Zakaj je Pavel izpustil Grilla za vrat, stopil nazaj in postal tako bled? Skozi mesečno noč je bilo čuti pesem: "Pričakujem te, draga ljubica." Pesmi je sledilo veselo življenje.

Pavel je spoznal O'Neila po glasu. Zdaj je videl tudi njegovo postavo v mesečini, ki se je bližala njegovi kolibi.

"Ali vidiš zdaj!" je vzkliknil Grill. "Mislil, da ne potrebuješ dokazov o mojih trditvah; on prihaja."

Pavel se je hitro skrivil v senci dreves. Mislil je O'Neila takoj napasti, kar pa mu je Grill ubranil.

O'Neil je prišel do kolibe in je potrkal na vrata, ki so se takoj nato odprla. Roža se je pojavila na pragu in Pavel je natančno slišal s svojega skrivališča, ko je rekla:

"Tako sem vesela, da si prišel; pojdi notri," in O'Neil je šel v koliko, nakar ni Pavel nič videl in slišal.

"Hitro!" vzklikne Grill, "lahko pogledaš skozi okno in vidiš vse," in šel je k oknu. Zagrnjalo na oknu ni bilo popolnoma do tal potegnjeno, tako, da je bilo od zunaj lahko opazovati vse, kar se je godilo v notranjostini.

"Ah, da bi le ne bilo res, kar pravi Grill," je mislil Pavel in opotekaje se, se je prijel za bližnje drevo. "Ako je res, naj mi počei srce, da bo prej konec tega nesrečnega življenja."

Napotil se je za Grillom k oknu in pogledal je skozi malo odprtino v sobo. In kaj je videl?

O'Neil je sedel pri mizi, obrnjen s hrbtom proti oknu, Roža je pa sedela njemu nasproti in se mu veselo smejala. Istočasno je vstala in šla iskati v omario neki zavitek, katerega je izročila O'Neilu; on ji je obratno dal neke listine.

"Dal ji je neke dokumente," je zamrmral Pavel.

"Gotovo, kakšna kompromisna pisma," reče Grill v svoji zlobnosti.

"Jim, ne morem tega vzdržati!" in Grill je slišal škrtanje z zobmi. Rekel mu je hladno-krvno:

"Čakaj!"

V tem trenutku je Roža stopila k zibelki in odkrila svoje spečete dete in je poljubila. O'Neil je pristopil, sklonil se nad zibelko in poljubil otroka na čelo.

"On poljublja mojega otroka!" je siknil Pavel in prvi so se mu pričele hitreje dvigati. "On poljublja nedolžnega otroka, kateri niti ne sanja o kaki nevarnosti. Oh, Jim; meni je znoreti!" Opetekel se je od okna in si zaril roke v lase.

Istočasno so se odprla vrata in Pavel je zopet slišal svojo ženo, ko je rekla: "Lahko noč!" Nato so se vrata zaprla. Obrnil se je in opazil O'Neila, ki je bil še obrnjen proti kolibi. Lunina svetloba mu je padala naravnost na obraz in Pavletu se je zdelo, da mu iz oči sviga ogenj zaljubljenosti.

Z enim skokom je bil pri njemu; njegovi lasje so bili v neredu, zgledal je kakor divji. Med stisnjenimi zobmi je siknil:

"Demon! Končno sem te ujel pri tvojem poslu, ti zapeljivec žensk. Videl sem te, opazoval sem te — in zdaj te ubijem, lopov. — Brani se!"

O'Neil je odskočil nazaj v strahu.

"Človek, ti si jezen!" je kriknil. "Dovoli mi, da ti pojasnim vse," in vzel je robec iz žepa, da si obriše čelo. Ko je izvlekel robec iz žepa, je pri tem padlo na tla pisemce, ki mu je je pisala Roža. Urno kot sokol je Pavel pobral listek.

Pri luninem svitu je deloma prečital vsebino, kar ga je napravilo naravnost divjega.

"Tu je vse pojasnilo, ki ga želim imeti!" je hripavo zakričal. "Oh, Roža... moja draga žena... zakaj si razdejala najino srečo... zakaj si umorila moje srce...?" V brezmejni žalosti se je sesedel in bridko zajokal; toda kmalu se je zavedel, skočil kvišku in siknil:

"Ti moraš umreti... Ti si onečastil in onečastil našo družino... Bojzuj se!" potegnil je nož izza pasa in se pripravil za boj.

"Pavel ne borim se s teboj," je rekel O'Neil mirno. "Tvoja žena je tako nedolžna kot novorojeno dete. Ob kratkem ti lahko vse pojasnim."

O'Neilova mirnost je še bolj razdražila Pavleta.

"Ti nisi mož!" je kriknil nad njim. "Ako bi bil, bi bil moral zapustiti ta kraj takoj, ko je postala ona moja žena. Ni se zgodilo! Dan za dnevom si ji obujal ljubezenske spomine prejšnjih časov..."

Poljubil si svoje dete — in lovec sapo je še enkrat ponovil: "Moje dete..." Divja misel se ga je polotila. — "Kaj pa, če dete ni moje..." V svoji brezmejni jezi je pljunil O'Neila v obraz in kriknil:

"Ali se boš boril z menoj — pes, sicer sem prisiljen te umoriti — kot nevarno divjo žival!" Pri tem žaljenju so se oči O'Neila jezno posvetile.

"Takega žaljenja si pa ne dovoljujem od tebe in ne od drugega človeka na svetu," je jezno rekel O'Neil. "To je izdvanje, katerega sprejemam, toda njo ne zanikaj, ker je nedolžna," in zgrabil je za svoj nož.

Pavel je poskočil in grenko vzdihnil:

"Lopov! Še v tem trenutku misliš na njo... Z nožem bom izbrisal njeno sliko iz tvoje srca..." in ljuto se je vrgel na svojega nasprotnika.

Srdita borba na življenje in smrt se je pričela — med dvema, ki nista drug drugemu storila nič zalega. Zaletavala sta se drug proti drugemu z obiljem v rokah kot jezna škrapa. Grill je stal malo v stran in njegovo srce je veselo poskakovalo, da se mu je našrt tako izborno posrečil. Njegovo zlobno srce je plavalo v radosti...

Roj je trajal že par minut in je postal vedno srditejši, tako da se je povodom tega ropota zbudil O'Brien, ki je ležal par korakov vstran pod nekim drevesom.

Vedno silnejše sta se sovražnika zaganjala drug v drugega. Boj je bil na življenje in smrt. Eden izmed njiju je moral — umreti... Kri je tekla iz številnih ran obeh bojevnikov, toda omagal ni nihče. Čudno prikazen sta tvorila v mesečini, kot gladiatorja v amfiteatru iz rimskih časov. Končno je O'Neil potisnil Pavleta nazaj in že je bil njegov nož na prsih Pavleta — kar se nagne nazaj — izpustil nož, se prime z obema rokama za levo stran prsi in pade vznak.

Zakaj je padel? Saj je izgledalo, da je zmagovalc...

Med bojem sta se približala prostoru, kjer je stal Grill v senci dreves.

Ko je opazil, da se znaga nagiba na O'Neilovo stran, je hitro potegnil svoj nož izza pasa, stopil tik za O'Neila in mu porinil nož do ročaja v prsi.

Pavel je odskočil prestrašeno, misleč, da ga je zaklal. O'Brien je opazil, kako se je vse izvršilo. Stopil je k O'Neilu in dvignil njegovo glavo; O'Neil je spregovoril s slabotnim glasom:

"Pavel, ubil si me, ne da bi mi dal priliko za deva pojasniti. Čitaj pripombo ob koncu pisma in prepričaj se boš, zakaj me je tvoja žena povabila, naj pridem nocoj k vam. O'Brien — ve — vse..." Kri mu je zaprla sapo in med grgranjem je omahnila njegova glava preko O'Brienovih kolien.

Pavel, ki se mu je že oglašal v srečo kes, je hitro odprl pismo in čital zadnji del pisma. V obraz je postal bled, čital je dvakrat, trikrat: "Prinesi obveznico s seboj."

"Kaj pomeni to?" je kriknil.

"To pomeni, da si morilec!" je zakričal glas skozi noč, in pred njim se je pojavil odvetnik Anderson, ki je v zadnjem trenutku prišel na pozorišče. Pojasnil je Pavletu vse, iz kakšnih namenov je O'Neil obiskal njegovo ženo.

Grozna bolelost in kesanje se je polotilo Pavleta. Njegovo srce, prej mučeno po eni strani, je zdaj dobilo rano na drugi — hotelo mu je izkrvaveti.

Morilec svojega prijatelja!... Padel je na kolena in dvignil glavo mrtvega O'Neila; klical ga je in prošil, naj govori.

"Saj ni mogoče, da bi bil mrtov — dragi moj tovariš!"

Toda njegovo zdihovanje je bilo brezpomembno. — O'Neil ga ni več slišal...

Bliskovito mu je šinilo v glavo, da je moral njegov tovariš Grill o vsem tem vedeti in da je vedoma prestlepil.

Pomislil je na vse prejšnje dogodke, ki so se odigrali med njima za časa njišu skupnega delovanja. V svojem obžalovanju vrednem položaju je komaj mogel še misliti. Vstal je in se obrnil proti Grillu s pogledom, da nikdar ne pozabi, kdor ga je videl:

"Garjevec, na našem planetu! To je tvoje delo. Pogledaj to mrtvo truplo in pripravi se na smrt! Ubil sem enega, ki je bil nedolžen... Zdaj ubijem drugega — in to pot pravega... lopova, ki me je spravil v to nesrečo." In prej kot sta mogla O'Brien in Anderson posredovati, se je vrgel na njega in prejšnji prizor boja se je nadaljeval.

Divji nagon po maščevanju je tjal Pavleta, da je ne oziraje se za osebno varnost sepo napadal svojega smrtnega sovražnika. Nazaj in nazaj proti pečini sta se pomikala; vedno bolj sta se bližala — prepadu. Končno je prisilil Pavel svojega nasprotnika na kolena, in se pripravil za desnično na smrtonosni sunek, ki ga je nameraval zadati naravnost v srce. Grill je z grozo gledal Pavletu v oči in skušal vstati. Zdelo se je, kot da njegove oči prosijo milosti svojega premagalca, toda nobene milosti ni mogel pričakovati od moža, kateremu je uničil srečo vsega njegovega življenja...

Končno, ko je videl, da je izgubljen, je porabil v skrajni sili vso moč svojega mišičevja in je vstal v trenutku, ko je Pavel zamahnil z nožem in ga pahnil od sebe. Pavel se je opotekel ob robu pečine — in ni mogel vzdržati ravnotežaja. Divje je zakričal — in padel preko skalnate pečine v — prepad, 250 čevljev globoko, kjer je pričakovalo svojo žrtev ostro kamenje...

Grill je odskočil nazaj ves prestrašen.

"Padel je v prepad," je rekel z groznim glasom.

"Ti si ga umoril!" sta rekla grozeče Anderson in O'Brien.

"Sam je vzrok; zakaj me je pa napadel?" se je opravičeval Grill, ter bled in tresoč se po cellem telesu šel vstran od prepada, kot da se boji, da kdo morda še njega ne vrže tja dol.

Medtem so začeli žensko kričanje. Ozrli so se in videli Rožo, ki je klečala pri mrtvem truplu O'Neila.

"Kdo je to storil!" je viknila, in njeni dolgi lasje so se ji v neredu razpustili po ramenih.

Grill je brezsrčno odgovoril:

"Tvoj mož ga je umoril radi ljubosumnosti." S krikom ranjene živali se je zgrudila uboga žena na mrtvo truplo O'Neilovo — in njena bela obleka se je močila v njegovi krvi...

"To je prokleta laž!" zakričel O'Brien.

Grill ga je zgrabil za goltance.

"Jezik za zobe!" je ukazujoče zagrnel, "v tem smo kolikor toliko vsi prizadeti. Čim manj izblekneš, tem bolje bo za tebe — razumeš?" In blede luma je svetila na pozorišče žalostne tragedije, ki se je izvršila v popolno zadovoljstvo lopovskega hinaveca.

Dosegel je večji uspeh za svoje namene, kot je sploh pričakoval. Iznebil se je svojega solastnika. Bogati rudnik je bil zdaj popolnoma njegova last... Pri vseh tem je pa pred postavo — čist...

Dve temni postavi sta šli preko doline mimo prepada. Pozornost njiju je obrnilo prasketanje kamenja in takoj nato padec trupla ne daleč proč.

(Dalje sledi.)

Lovro Kuhar:

TADEJ PL. SPOBLJAN.

(Dalje.)

Tako sem doraščal v mladeniča. Uživam sem popolno brezdelje in tisti čas sem mnogo čital. Poznam skoraj vse znamenitejšje pisatelje v svetovni literaturi; zelo so se mi priljubili spisi Dostojevskega, posebno pa razna kriminalna berilo. Umljivo je, da sem se začel zgodaj pečati tudi z ženskami. S šestnajstim leti sem že okusil vse sladkosti uživanja... Pohotneš mrmraš! Kaj hočeš? Radoveden sem, kdo bi bil v tem slučaju ravnal drugače, če ima tako sijajno priložnost. Pri nas je služila mlada sobarica; dekle je bilo pod strogo materino kontrolo izključeno iz življenja, ki ga navadno žive mestne sobarice. V tem oziru je bila moja mati jako kruta, a koravno je bila sama zelo vroče krvi. Punca je drhtela strasti, hotela je jemati in si tešiti razburjenje kri... No, tako se je pričelo najino razmerje... Nedopovedljivi spomini so to! Kakor kača se ti je netila moja strast s svojimi pogledi in poljubi me je mamila in me je opajala do nezavesti — sladka sleparica! Njena sveža kri me je palila in me tirala v blaznost. Stiril sem ji vse, dal sem ji vse; a ona ni poznala mej, vse prerahlo sva se objemala, in moje ustne se niso nikoli dovolj globoko vsesale v njene... Ah, grozni so čini, ki jih uganjajo mladi ljudje, fej! Ali še nisi pokusil nekoliko tega? Še ne! Potem ne veš, kaj se pravi živeti. Vidiš, jaz sem izkusil že vse!"

Prenehaj je nekoliko in se zehaje iztegnil po zemlji. Gozdna okolica se je zatopila v prelestno mesečno noč, harmonija dihov, tajinstvena šuštenja listja in spevov gozdnih ptičev je brnela nad zemljo. Ogenj je pojmal, naložil sem kuriva in kmalu se je razgorzel nad hosto šop plamenov. Tovariš je pričel iznova.

"Skoro celo leto je trajalo razmerje med mano in sobarico. Nekeč je naju mati zalotila v salonu in konec je bilo najine tragikomedije. Punca jih je dobila s korobačem in vržena je bila čez prag. Da bi obvaroval sebe pred kaznjivo, sem bil zvalil vso krivdo nanjo. Bil sem seveda nekoliko krivičen, toda kaj sem hotel, dekle je bilo zame za vedno izgubljeno. Zadeva se je poravnala zame precej hitro. Imel sem nekaj časa post, pa ne dolgo; vnel sem se tako za ženske, da nisom imel mira. Z domačimi ženskami ni bilo nič, moral se sem podati v mesto. Med inteligenco se nisem maral siliti, stvar je združena s prevelikimi homatijami, šel sem med nižje sloje: tam se dobi, in vsa stvar je obenem tudi jako preprosta. Najimenejšji faktor pri tem je jezik; tri, štiri punce — prijateljice lahko imaš, če ga umeš sukati. In jaz sem ga znal! Sprva mi je še zadostovala ena sama, sčasoma sem se polakomnil in potem sem imel vedno dve, tri. Spoznal sem, da je sprememba užitek že sama na sebi, da je pravzaprav višek vsega in odslej se nisem čudil, če sem srečal v kakim temni ulici oženjenega veljaka našega mesta izprehajati se s kako lepo žensko iz vrste nižjih. Imeti revno ljubico, je nekaj imenitnega... ti ne veš! Sprva je še pomnosa, a tvoj jezik je omami in jo prepriča, da se vda. Potem je tvoja z dušo in telesom; tvoj otrok je, ki se ti pusti izkoriščati do skrajnosti. Nekaj časa skriva svojo ljubezen, potem je polagoma zaupa svojim staršem, opiše te z vso žensko zagovornostjo kot poštenega, ljubečega gospoda, ki proti volji svojih roditeljev in svojega stanu ljubi revno, preprosto deklo. S tem si pridobiš njih simpatije in nekega dne te povabi dekle s seboj na stanovanje, da te seznanji s roditeli. In ti greš seveda! Družina tvoje ljubice stanuje navadno v kakem pritličnem temnem prostoru, ali pa visoko v podstrežju v ozkih sobah s poševnimi stenami in zvončarskim stropom. Stanovanje je revno, za duhlo, oprava skromna, polomljena, vse polno cunj je nametanih po kotih, na katerih čepi blede, izstradani otroci in plašno zrejo v tebe... Tvoja ljubico je sram, vsa zardela je v obraz in s sklonjeno glavo te predstavlja očetu in materi, ti pa prijazno stiskaš njih umazane, žuljave desnice. Nehote se ti zasmilijo ti revni, preprosti ljudje, ki ti vnadi, da jih rešiš iz siromakstva, zaupajo lastno kri, bodo pa kruto varani;

za trenotek samo in že si zopet lahkoživec... Začneš kramljati z družino; pogovorite se kot stari znanci, pripovedujejo ti o delu, o trpljenju, o draginji in kmalu izveš vso zgodovino bedne delavske družine. Tu poslušaj, kažeš veliko zanimanja in sočutja, končno primerno omeniš svoje razmerje do njih hčere, izjaviš koliko preganjanja in poniževanja moraš trpeti od raznih strani vsled svoje ljubezni, izrečeš svoje neomahljivost in osvovil si srca. Materine okrvavljene oči se topijo v solzah, vela, izmučena očetova roka se trese tihi radosti, misel na vesele dni prihodnosti jih ustvari otroke. Punca poleg tebe drgeta blage sreče, tvoj jezik vrlo deluje, fant! Zadovoljen sam s seboj ležeš po stopnicah s podstrešje, ali se plaziš iz kake kleti in blagruješ usodo, ki ti je naklonila lepo priliko. In potem še mnogokrat ponoviš isto pot, vsakokrat se prijazneji s teboj, navadijo se te celo troci in kakor bi razumeli vso stvar, se pri vsakem obisku odstranijo iz sobe...

Rajski so trenotki, ko se ogrevaš ob čisti ljubezni svojega dekleta! Smešno pa je, da hliniš njej in staršem svojo zvestobo, takoj od njih pa greš na drugi konec mesta, kjer te ljubijo in ti zaupajo druge osebe.

Kadar ti začne deklo presedati, ali da se je naveličal, ali da pričakuješ kakih posledic, tedaj pa prekineš z njo občevanje. Spoznala je sicer, da si podel guljuf, da si jih prekanil, varana punca se joče in se skriva pred tovarišicami, a ljubljene gospoda ni od nikoder. — Hahaha! Slišal sem te, kaj si septal, propalico me imenuješ! Sijajna sodba! Veruj, da sem slišal že mnogo podobnih in še hujših izrazov o sebi, vajen sem jih, kot vol udarec, vendar, če težko poslušaj, rad umolknem."

"Govori!" sem velel kratko.

"Poslušaj! Mnogo svojih ljubice sem tako osleparil; meni je bilo samemu neljubo. Nekaterih mi je bilo žal, ljubile so me tako gorko, nesebično, da so skoraj obupale. Umljivo je, da mojim roditeljem ni ugajalo takšno življenje, posebno ne očetu, ker je v nekaterih slučajih moral poravnati zadevo z denarjem. Brat in sestra sta me prezirala, pri mestnih gospodičah sem prišel ob veljavo; zardevalo so jeze in sramu, ako sem jih na ulici pozdravljol, sploh vsemu stanu sem se zameril.

Nenadoma pa je prišel vsemu konec. Devetnajstletnemu mi je mrl oče, hitro za njim mati, otroci smo stali na rozpotju. Brat in sestra sta se odpravila za svojimi cilji. Štefanija se je poročila z mladim graščakom z dežele. Simon je študiral tehniko, pa tudi mene ni bogve kako skrbela bodočnost. V banki je čakalo moje polnoletnosti nekaj tisočakov, ki jih je naložil zame oče. Najrajši bi se jih bil takoj polastil, a varuh je bil, strog, previden mož ter ni hotel nič slišati o kakem prejemnem torej sem se napotil k židu Joahinu Wolfu, ki je špekuliral s takimi stvarmi in mu razložil svojo željo. Žid mi je ustregel, toda utrgal mi je skoraj polovico — vrag krvoločni! Ni se dal omečiti, prošil sem ga, a on je zahteval svoje.

"Ni šala, dečko mili," je krehetal zlobno, "kar midva počne njava. Ako me postava zasledil, sem kaznovan radi goljufije — pomisli, iz ljubezni do tebe obsoben radi goljufije. Vrh tega je tvoja dedščina še silno negotova terjatev, naložena v papirjih in kurzi lahko padejo na nič, jaz pa se obrišem. Torej ne sprejmeš pogojev!" je vprašal Wolf.

Moral sem jih sprejeti, če sem hotel dobiti denar. Dedca bi bil najrajši lopnil po hinavskem licu, ko sem podpisoval pogodbo. Prejel sem denar in v par dneh sem se odpeljal iz mesta. Za brata in sestro, za sorodnike se nisem več zmenil, tudi oni se niso zame. Nastanil sem se na Dunaju. Krasno je velikomestno življenje, ako si svoboden in bogat. Dopoldne spiš, popoldne greš v kavarno, piješ čaj in čitaš novine, ali se s kakim sleparjem zapleteš v igro. Na noč stopiš nekoliko na ulico... Strastne ženske švigajo kričem, gladne, izstradane, strgane, umazane, smrdljive in pijane... Za konjski golaž, za steklenico ruma ali čaja, za par krajcarjev se ti prodajajo; ali pa greš v kak brlog, kjer se zbira taka sodrga, sestavljena iz množice pokvarjenih, pijanih, nemoralnih ljudi, ki se po-

nujajo drag drugemu, smejejo Bogu in državi in se rogajo mim sebi. Kaj vse se tam vidi, slisi, nevažen človek bi zlobno ob pogledu. Ko bi brat in sestra vedela, v kakšno družbo sem hajal, bi žrtvovala plemstvo ločitev. No, njun plemeniti se je vseeno dobro počutil v gu propalje, sredi ponošitih hinji, sanjavih Neuk, veselih vatic in Slovakičij, sredi vsi Italijank in lenih Rumunk, dokler je imel denar. Nekoga je namreč zmanjkalo, ravno trenutku, ko sem ga najbolj treboval. Razsrdil sem se in do krvi nabil neko Neuko, kateri sem bil v gostih. Slep je potrpežljivo prenašala, ko sem nehal, me je povabila v ostanem pri njej. Ostal sem in slej sva živela skupno; ona je pravljala po dnevi važna dela, sem pa si krajšal čas s spanjem. Delal nisem nikoli in tudi nisem, ljubila me je preveč ter je hotela prehraniti s svojimi kani. Sčasoma sem se vsega veličal in neke spomladi sem brez vzroka zapustil. Zljubila mi je po svetu in odšel sem na jugu, preko Alp k jadranski morji. Grede sem delal v raznih delih, v tovarnah, v rudnikih, povsod le kratak čas, največ se preživljal z berčenjem.

Zanimiva obrt je berčenje deželi. Ljudje so neumni, bo in če jih znaš izbrbiti, lahko laš imenitne kupčije. Najbolje je hoditi po kmetih; kmetje gostoljubni, potrpežljivi radi ti navade ako jih pa še neko podpihneš, potem se ti odpre in kažeš. Prideš v hišo tih in nižen z mučeniškimi obrazom, maj si upaš pozdraviti gospo njo. Njo je strah, nezaupna plašno odgovarja tvojim vprašanjem, za krilo se ji lovi kop mazanah otrok. Sama je do Lepo po ovinkih ji razložiš, če teš že dva dni... Zasmiliš se posadi te za mizo in te nalo jedjo in pijačo. Postane prijateljica, smeji se in te izprašuje domovini, o rodbini, o potovanju, o nesrečah in nepkah, o bratih in sestrah, o namici, ki ti željno čaka, da daljni deželi, o prijateljih, ki rih ni nikjer; izmisljaš si različne dogodke in jo zabavaš na strani. Ko si že sit, se začneš slavljati, zahvaljuješ se tako ljivo, da ji silijo solze v oči in odhajaš po poti, se nemara za teboj skozi okno ali kako špranjo. Vidiš, tako se napraviti dan za dnevom. Sed večasih naletiš na izjeme, a te kokdaj; vobče je uspeh ugotoviti se znaš obnašati. Lep kos vsa življenja sem prelokel na način, prehodil sem Alpe od Alpe do Rena, ogrske ravnine, Psko severne kraje. Opazil sem da so revesnji ljudje tudi usmiljeni kot bogati, vem sluh da sem jim snedel zadnji kos kruha z mize.

V Trstu sem se ustavljal daljša. Tam je mnogo sleparjev sleparic. Zašel sem v tako družbo organizirano v posameznih vrstah, v vrsto tatov, goljufov, sleparjev, zapeljivec in vlačug. Je bile jako umetno razdeljene. Tatje, ki so imeli najnevarnejši posel, so kradli po skladiščih, potem prodajali stvari trgovcem in agentom, goljufi so skrivali stranke, onim, ki so prihajali v Trst iskati dela, so proti visoki škodnini preskrbovali poseljivce in vlačuge so dovažali lahkomiselne ljudi v zakotne stitine in kavarne, kjer so igrali; sploh vse je bilo tako urejeno, da je šlo iz roke v roko. Jaz sem opravljal v družbi s kakim Hrvatom Palankovcem s kimo goljufa. Bil je gotovo čisto sškega pokolenja, igral je nam silno lepo na gostih in citre, a bil jako počasne pametni. Spoznal sem, kako se je nemarno zal, ako sva do krvi odrača, da sškega reveža, ki je prišel za lom, pa je stal stredi ceste in denarja, brez dela, ne vedno kod, ne kam. Ne smes misliti, sva bila navadna strgana postpaša, ne, bila sva elegantna in praviljena gospoda v cilindrih v rokavicah. Nekaj časa je šlo v dobro izpod rok, ker pa ni bilo plačevati dolžnih mesečnih obveznosti, kmalu se je pa je bila najina sreča. Kmalu se je tem je oblast zasledila vse, tem in jo zaprla po kočah. Prav se je zgodilo!

(Konec prihodnj.)